

הגדרות כמו היטל, חתך וסילואטה
שיחה בין מעצבי מוצר וקדרית - עמי דרך, דב גנשורא, עירית אבא

מאיה ויניצקי: נתחיל מסופו של התהליך, בבחירת השם עבור התערוכה-דו'.
עמי דרך: ההתחלה מבחינתי הייתה הדו־ממד, כלומר הדו' של הדו־ממד.
אבל בנוסף, השם היה קצר וקליט ובעיקר פרסם טוב את הכוונה שבמפגש שנוצר בינינו.

דב גנשורא: וגם 'דו' (Do) במובן של לעשות.
עמי: כן, זו הגרסה האמריקאית. יש מבחינתנו 'דו' באופן חד משמעי, כלומר 'לעשות', כך גם התהווה הפרויקט הנוכחי. אני לא יודע איך זה מהצד שלך, עירית, לפעמים בתחילתו של תהליך, אנחנו פשוט 'עושים'. בהמשך מתעלים ומזככים, לפעמים מצרפים משהו, עד שנוצר הפרויקט הסופי.
עירית אבא: כשעמי אמר לי 'דו' מיד גם אני התלהבתי, זה היה דו־ממד. במהלך העבודה, הייתי עסוקה מאוד בסקיצות שכל הזמן העברתי בראש, בניסיון להעביר את הנפח לדו־ממד. השם 'דו', מיד נקלט לי כהגדרה למהות שחיפשתי, ואחר כך, כשעמי הוסיף שהם 'דו' ואנחנו, שמציגים יחד, פתאום גם 'דו', הכול התחבר בבת אחת.

מאיה: דו־ממד בהתייחסות לשתי דיסציפלינות מציג גם הגדרות שונות בטרמינולוגיה המקצועית ובתהליכי העבודה. מהו 'חתך' בעבודתכם?
עמי: באופן אישי אני לא יכול לומר שגדלתי על העניין הזה של חתך, אבל במהלך ההכשרות השונות שעברתי, נתקלתי בכל מיני עבודות שבהן כדי לפרט ולהסביר, חתכו - החל בחתכים של מנועים כדי להבין את אופן הפעולה, ועד למובן הפשוט של חתך בשרטוט. וכשאני חושב על זה עכשיו אני מבין שאולי במובן הזה, יש מכנה משותף מאוד גדול בין הקדרים למעצבים. הרבה פעמים אנחנו חושבים מהמקום הזה - חושבים דרך המקום שאנחנו מתכננים. כשאנחנו עושים את מה שאנחנו עושים, במובנים רבים אנחנו בודקים ומבארים את הכוונה שלנו באמצעות שרטוט וחתך. אני מניח, ועל העניין הזה תוסיף עירית, שיש קשר בין היד למוח. ישנו איזה היזון חוזר בין התנועה הידנית ובין הצורה שאליה אני רוצה להגיע. במובן הזה, כל דיסציפלינה מטפלת במוקדים שונים על מנת להגיע למוצר הסופי.

מאיה: אתם למעשה מגלים, או חושפים, את החתך בכלי.
עמי: כן, הפעולה שלנו כאן היא כמעט ב־180 מעלות הפוכה מהפעולה של עירית. אנחנו בעצם מגלים את היצירה, המעשה היצירתי שלנו הוא בגילוי. יש כאן משהו מאוד מהנה. אתה הולך לשוק הפשפשים או לחנות לכלי בית ומחזיק חפץ ביד, ואז אתה אומר - יש פה משהו, מסתתרת פה איזו פנינה בתוך הצדפה הזאת. עד לרגע הזה שאתה מחזיק את העצם הזה (החתך) ביד פשוט לא יודעים מה

- דו -

עירית אבא

ואזה על הקיר, 2011
פורצלן צבעוני, פסטה מצרית בזילוף, זיגוג ופיגמנט
ג. 35/15 ס"מ

הפנינה. זה לא נסתר מהעין או חבוי, זה שם, ובכל זאת, רק מעשה החיתוך מגלה. דב: אנחנו בעצם התחלנו את התערוכה מגילוי מקרי, אחרי שצלחת שנפלה אצלי בבית נשברה בול באמצע. הבאתי אותה לסטודיו, התפעלנו וצילמנו את החתך, וזה נראה מאוד יפה.

עירית: חשבתי פתאום שהעבודה שלכם היא דווקא די תמימה. זאת אומרת, הוצאתם את החתך מהתלת־ממד והחתך נהפך להיות התלת־ממד בעצמו. אני זוכרת שנכנסתי לסדנה ששייפת בה. עברתי שם ולא הבנתי מה אתה עושה, רק כשראיתי את המזוודה עם כל החלקים שהבאת לשייף – הבנתי. אני בילט־אין בתוך עניין החתך, זה משהו שמלווה אותי כל החיים. הדרך הפשוטה ביותר להבין איך הכלי בנוי, היא באמצעות החתך. כך אתה מבין איך לקדר אותו – איפה להיכנס, איפה לצאת, מה לעשות, איזה דופן תהיה, מה קורה למטה, מה קורה למעלה, מה קורה במפגש של שני חלקים, זאת אומרת, לך ותבין את הכלי בצורה. נגיד שיש לך ציור או סקיצה, והכלי נראה כל־כך אמיתי, כל־כך יפה, אבל בעצם אתה לא מבין מה נכנס פנימה, ואיך זה יושב ומה קורה שם בפנים. לא תיארתי לעצמי שזה חלול ופתאום נהיה לו חור. אלה התהליכים בשבילי שעוברים מאי הבנה להבנת הצורה. אני עסוקה בהבנת הצורה, והחתך הוא דבר שהוא בילט־אין בעשייה שלי. אבל לצערי, אני אף פעם לא עושה את זה, אני אף פעם לא מציירת קודם. כשהייתי צעירה יותר, בעשרים שנה הראשונות שעבדתי, אז ציירתי בשביל להבין.

עמי: מה שנקרא בשבילי-הכנה.

עירית: יותר להבין מה צריך לעשות או איך להגיע. כמו שלפעמים, כשאתה עובד על האובייקט, התלמידים שואלים – איך עושים את זה? מה, אני יודעת איך עושים את זה? זה ככה וככה וזה נהיה. החתך זה הכלי שלי שאני מעבירה הלאה. סטודנטים אומרים לי לפעמים שהם לא יודעים לצייר. הם לא יודעים לצייר בפרספקטיבה אבל חתך – זה מתגלגל. אתה לא צריך לדעת לצייר בשביל לעשות חתך, אתה לא צריך להיות פיקאסו. זו ההבנה של הצורה בשבילי, הטופ של הטופ. מאיה: עירית, אם את מתייחסת לעבודות של דב ועמי כחתך שהפך לתלת־ממד, איך היית מתארת את העבודות שלך?

עירית: בהתחלה לא קישרתי את העבודות שלי לחתך. רק כשראיתי את מה שיוצא, אמרתי רגע, זה חתך. אני לא זוכרת אם חשבתי כך בתחילת העבודה או במהלכה.

עמי: אחד הדברים היפים בבצלאל הן נקודות המפגש האקראיות בין אנשים מתחומים שונים. ירדתי למחלקה לקרמיקה לשייף כמה כלים, עירית באה והרימה כמה מהם. ואז היא אומרת רגע, בעצם יש לי עבודות ישנות של חתכים. אז אמרתי וואלה, יפה, תראי אותם ואולי נעשה משהו ביחד. הייתי בטוח שאלה רישומים של חתכים או רישומים בעיפרון על נייר, לא חשבתי שאלו רישומים חופשיים של כלים עם חומר קרמי.

עירית: לא יאומן איך שהדברים מתפתחים. באיזהשהו שלב התחלתי לשחק עם חומר בסטודיו. פשוט כך. זה בא מהמקום של הרישום, של הסקיצות, כמו הרשימות שאנחנו משרבטים במהלך ישיבות או בזמן שמדברים בטלפון, כל הקשקושים האלה. זה נמצא בראש וזה משהו שקיים. אז לי בדרך כלל יוצאות

ואזות. זה יושב במקום שאתה מתחיל לשחק ובדוק ופתאום משהו מלהיב אותך. אני לא קראתי לזה אף פעם חתך, החתך לא נראה כך וזו גם לא פרספקטיבה או רישום, אולי זו סילואטה. וזה גם לא עניין אותי אם זה ככה או ככה זה פשוט זרם ולא הצלחתי להפסיק. הקפדתי על הצבעוניות ולא לעבוד על הנפח. כל הנפח של העבודה נכנס לי לתוך המשטח או לחתך הזה או לרישום הזה. מאיה: התחלנו בדו־ממד ועברנו לחתך. אבל, שימו לב, כולכם יצרתם לבסוף כלים תלת־ממדיים.

עמי: התחלנו בתלת־ממד וירדנו לדו־ממד אבל זה לא באמת דו־ממד, חזרנו למשהו שאולי נקרא לו 'מעט־ממד'. בין הדו לתלת יש את המעט־ממד. דיברתי עם מאיה ואז היא שאלה מה זה דו־ממד. אמרתי לה יש תלת־ממד דו־ממדי ויש דו־ממד תלת־ממדי. כמו שתמיד בקרמיקה יש את העניין של לעשות את הצורה או את הכלי ורק אחר כך שמים עליו את הדו. כל פעם יש את הסיפור הזה – מה עם הדו־ממד על התלת־ממד? איך מחברים את זה?

דב: כשאנחנו מדברים על נושא החתך, כדאי להזכיר שיש שיטה בשרטוט הקלאסי להציג חצי מבט, חצי חתך. כך מציגים כלים בספרות הארכיטקטונית. עמי: כשסיפרתי למישהו על התערוכה, הוא אמר שיש לי גם ערך לימודי. גם אנחנו לומדים תוך כדי חיתוך. פתאום אנחנו רואים כל מיני שיטות ומסורות של חומרים, כמו פורצלן, ששרופים בטמפרטורה נמוכה. ופה מתעורר משהו שאני חושב שאולי קשור גם לעובדה שאנחנו נמצאים באקדמיה, כי בעצם היום, כשאנחנו עומדים מול אנשים צעירים, הכלי הבסיסי של השרטוט או הרישום הוא הרבה יותר תלת־ממדי מדו־ממדי. ותכנון בכלל בגלל ה־Software הפך מרחבי יותר בהשוואה ליכולות הבסיסיות או המוקדמות של נייר ועיפרון, או מחשב עם תוכנות דו־ממד. אנחנו, עד היום עובדים במקביל לתוכנות התלת־ממד גם בתוכנות דו־ממד.

עירית: מה זה 'תוכנה דו־ממדית'?

עמי: זה גם רישומים וגם משהו שתוכנת, דרך לבדוק את הדברים במרחב. באופן עקרוני, אנחנו בדרך כלל חושבים מהדו־ממד לתלת־ממד. בעיניי, זה תהליך שמאוד מפתח את החשיבה. כשאתה חושב מהמקום הבסיסי ולאט לאט רואה איך הוא מתפתח, אתה מתמודד בדרך עם כל מיני בעיות. כמו למשל, איך המכסה והכלי נפגשים, והאופן שבו הכלי נפגש עם המשטח.

דב: אני חושב על שני אספקטים בעניין החתך. אחד, זו בעצם חזרה ל־Product Design, כשאתה עושה חתך למוצר, אתה למעשה עושה עריכה עקרונית לכלל מרכיביו. אנחנו, כמתכננים של מוצרים רפואיים, מתחילים הרבה פעמים בהכנת החתך, כמו שעושים תרשים זרימה של הרכיבים החשמליים. אנחנו עושים עריכה עקרונית שבה אנחנו רואים את המערכת, החתך משמש אותנו כדיאגרמה. האספקט השני, הרחב יותר, היא היכולת שלנו ושל אנשים בכלל לתרגם מידע דו־ממדי. זאת אומרת, ממידע שטוח לתלת־ממדי – שזה משהו בפני עצמו שבטח קשור לחינוך. לא דווקא מהכיוון של עיצוב אלא מהכיוון של הנראות, איך אנשים קוראים מפה ויודעים איך זה ייראה בטופוגרפיה בשטח; התלילות של איזה מצוק. לעומת המצב היום שיש מפות תלת־ממדיות ואתה רואה את זה כמו שזה נראה בשטח והמוח שלך לא צריך לעשות את התרגום. המיומנות הזו, ככל שיעבור הזמן, תחמוק ותיעלם.

עירית: כשהייתי ילדה, הייתה באה אלינו הביתה תופרת ואימא שלי הייתה קונה לקראת המפגש בדים. הייתי חוזרת מבית ספר והיה לי קשה עם התופרת, היא הייתה שואלת אם אני רוצה מכנסיים מהבד הזה או חצאית מבד אחר. תמיד אמרתי לה שאני לא יודעת איך זה ייראה. היה לי קושי להמציא מהדו את התלת, לא יכולתי לראות את זה אף פעם. ודווקא היום אני מתחילה מהתלת. מהתלת אני יכולה לראות ולטובב את זה ולהבין מה זה. דווקא את ההיפך, מהדו לתלת, אני לפעמים לא מבינה.

מאיה: זו הזדמנות טובה להתייחס לשתי הדיסציפלינות הללו. אם אנחנו בוחנים את השנים האחרונות, אפשר לראות יותר ויותר פרויקטים של מעצבים תעשייתיים מוצגים בתערוכות שכביכול מייצגות דיסציפלינה ספציפית, כמו הבינאלה לקרמיקה.

עמי: את אומרת 'מעצבים תעשייתיים' ואפשר להגיד, רגע אחד, 'מעצבי מוצר'. פתאום המילה 'תעשיית' קצת פחות דומיננטית, יש פה מכנה משותף, שנגלה, ביתר שאת, גם במחלקה לעיצוב קראמי וגם אצלנו במחלקה לעיצוב תעשייתי. הרי עירית עושה מוצרים והיא מעצבת מוצרים מחומר קראמי, אנחנו מעצבים מוצרים מכל מיני חומרים. לא דווקא מחומר קראמי. הזליגה הזאת לתוך שדות אחרים, אני חושב שאולי היא קיימת אצלנו מאז ומעולם.

דב: אני חושב שזה די ברור שדיסציפלינות העיצוב, כמו שזה נראה בעשרים השנים האחרונות, נפתחו להרבה מאוד כיוונים והגבולות מטשטשים. כשאנחנו היינו סטודנטים אף אחד לא היה מעז להביא חפץ שעשוי מטקסטיל או מקרמיקה, מבחינת המחלקה זה היה משהו שלא עושים. והיום זה קורה יותר ויותר. בעצם אנחנו כמעצבים וגם הסטודנטים לעיצוב, מתחילים לבדוק איך לממש רעיונות בסדרות קטנות. זה דבר שמיד קופץ.

עירית: מובן לי מאליו שבעיצוב יש חלוקה על פי חומרים ובאמת רואים את הקרמיקה יותר ויותר. החומר הקראמי נכנס יותר לתחום של העיצוב. אני חושבת שהוא חומר זול ומאוד פשוט לעבוד איתו, הוא נגיש ויש לו איכויות. אני חושבת שכניסתם של עוד מעצבים לתערוכות התחום מאוד תורמת לקרמיקאים. אני אומרת בכוונה קרמיקאים, כי אנחנו קצת פסיכים בקטע הזה, אנחנו עובדים רק בחומר אחד. זו מגבלה גדולה ליצור בחומר אחד כל החיים. תחשבו, מצד אחד, זה ללמוד את השפה ואת הטכניקה, ללמוד לעבד, להכניס לתנור, כן יוצא, לא יוצא, מתפוצץ, כל התהליכים האלה. ומצד שני, יש את הג'אגלינג שלכם, כמעצבים, שנוגעים בחומרים בחופשיות, בכיף. אני מרגישה שבתחום שלכם אין את הפחד לשנות ולעבור. בקרמיקה זה שונה, האיסורים בדיסציפלינת ההוראה מאוד נוקשים.

מאיה: אילו איסורים?

עירית: בשנות השבעים היו איסורים מאוד גדולים, כמו למשל, שלא נוגעים בפורצלן עד שאתה לא מאסטר מכובד. היום, כמו בכל התחומים, נפתחו יותר ויותר.

מאיה: האם 'הנגיעה החופשית בחומר', כפי שתיארה עירית, היא שהובילה מעצבי מוצר רבים ליצור בחומרים הקראמיים? האם הנגיעה היא בכלל חופשית? עמי: רק לכאורה נתפס מקצוע הקרמיקאים כלא תכנוני ואילו מקצוע

עיצוב המוצר, כתכנוני במהותו. בשתי הדיסציפלינות, הפינג'פונג או הריטואל בין החומר ובין התכנון תמיד קיים במשקל כזה או אחר. מאיה: האם ישנו הבדל בתכנון מקדים לכלים שיעשו באופן ידני לבין כלים שייצרו באופן תעשייתי?

עמי: מה ההבדל בין מוצר תעשייתי למוצר שנעשה על האובניים בסדנה? מבחינה תכנונית, אם עירית צריכה ליצור כלי שיש לו מכסה, אז היא למעשה חושבת על נקודות המפגש. אנחנו מגיעים לאותה הצומת משני כבישים שונים, משתי דרכים שונות ולכן אני אומר את המילה לכאורה.

עירית: אני מתייחסת לעצמי כקדרית, ובקדרות, התכנון עצמו נעשה תוך כדי עשייה, והמכשיר שנקרא אובניים מאפשר לי לעשות סקיצות מהירות בתלת־ממד. לאט לאט, במהלך העבודה, הופכות הסקיצות לעבודה עצמה. ההבדל בין עיצוב כלי תעשייתי לידני, הוא בעיני בשלב הסקיצות. התכנון התעשייתי נשען על תכנון דו ממדי עד לביצוע המודל, התבנית, וייצור הכלי. יש להדגיש, שבסופו של דבר, החוקיות שבתכנון הכלי, נשמר גם בתהליך הידני וגם בתעשייתי.

מאיה: אם נאמץ את גישת שני הדרכים ושתי הדיסציפלינות, האם אפשר לומר שמעצבי המוצר מגיעים מהצד התכנוני והקדרים מצידו של החומר?

עמי: גם עירית מגיעה מהתכנון. היא מתכננת ומבצעת על גבי החומר. עירית אומרת, ופה יש משהו שאי להתווכח עליו, שבעצם המסורת של הלימוד של הדיסציפלינה הזו נובעת מהחומר. כשאנחנו מסתכלים היום על העולם התעשייתי, אנחנו כמעצבים, בעצם משוועים למגע עם חומר ופחות למגע סטרילי. מאיה: אחד הדברים המצחיקים שקרו כאן, בין שתי הדיסציפלינות, ואולי זו מובהקות ההבדל שביניהן, היא התגובה וההתמודדות עם כלי שנשבר. כשעירית נכנסה, מיד שאלתם אותה על רסטורטורית לכלים בגלל שנשבר לכם אחד; כשלעירית נשבר כלי, היא פשוט מעיפה אותו הצידה אל עבר הקיר ואומרת – טוב, לא נורא. אולי ההבדל הוא בחיבור הרגשי?

דב: כשאני מלמד במחלקה לקרמיקה זה אחד הדברים שאני אומר להם בשיעור הראשון, שאני נורא מקנא בהם על היכולת להיות, מצד אחד, לחלוטין בתוך החפץ ולהבין אותו, אבל, מצד שני, לשחרר אותו ברגע אם הוא נשבר. זה מקסים.

עירית: בשביל סטודנטים זו חוויה קשה, זו לא חוויה קלה. למרות שזה קורה כל הזמן. פותחים תנור וטראח, הכול נשבר.

עמי: זה בלתי נסבל. הייתה לנו שנה שעשינו כמה כלים ואמרנו הנה יש לנו הזדמנות, נשרוף אותם אצל השכנה, בסטודיו לקרמיקה. היא שרפה לנו כלי והוא הגיע אלינו סדוק. אני נתתי לה כלי שלם ומה פתאום שהוא יחזור אלי סדוק? אני יודע שזה קורה, אבל אני לא יכול לתפוס את זה. בעיצוב אתה מתכנן ומתכנן ויודע את הצעדים שלך כדי שהם יקרו כמו שאתה מתכנן שהם יקרו. כלומר, אתה מתכנן את הדרך ואת האסטרטגיה של איך לעשות את זה. אז בסוף זה יישבר!

עירית: אבל תראה מה קרה לכם. הרי כל העבודה שלכם התחילה מצלחת שבורה...

- דו -

עמי דרך, דב גנשרוא

קונקנן תה, 2012
פורצלן, יצרן: 1760 Andrea Fontedasso
חיתוך דיסק יהלום
ג. 20 / 22 ס"מ

עמי דרך ו**דב גנשרוא** מעצבי מוצר בעלי סטודיו משותף משנת 1996, דב מרצה במחלקה לעיצוב תעשייתי ובמחלקה לעיצוב קאריזי זכוכית בצלאל; עמי מרצה במחלקה לעיצוב תעשייתי בצלאל במסגרת התואר הראשון והשני וניהן כראש המחלקה.

עירית אבא היא קדריית הפועלת ויוצרת משנות ה־80 בסטודיו עצמאי בירושלים. מרצה במחלקה לעיצוב קאריזי זכוכית בצלאל.

תודה למסורת ומורשת בצלאל שאפשרה לנו להיפגש ליד מכונת הליטוש באקדמיה ותוך כדי עבודה ליצור את התערוכה הזו; תודה למאיה ויניצקי על התבונה והעזרה לומר את דברינו ועריכת חוברת זו; תודה למוטי פישביין הצלם על הליווי והצילום המדויק כמו תמיד; תודה לבית בנימיני ולמרסל קליין על החן והנינוחות וההזדמנות לקחת חלק במפעל הבית הזה; תודה רבה לישראל ואורן אליעזרי ולאריה מ"כלג'ם", מוטי נטף מנמל יפו, איברהים מאהרה וסיף קואסמה מהמחלקה לעיצוב קאריזי זכוכית, בצלאל.

מראיינת ועורכת: מאיה ויניצקי
עיצוב גרפי והפקה: גילה קפלן, נירית בנימיני, נועה סגל
צילום: מוטי פישביין, שי הלוי
עריכת טקסט: עלמה כהן־ורדי

בית בנימיני, המרכז לקרמיקה עכשווית, 2012

